

Billi, Fabrizio (red.):

**GLI ANNI DELLA RIVOLTA, 1960–1980:
PRIMA, DURANTE E DOPO IL '68**

Edizioni Punto Rosso, Milano 2001, 208 s.

Dějiny protestních hnutí šedesátých a sedmdesátých let XX. století stále představují pro řadu italských badatelů neodolatelnou výzvu, o čemž svědčí i nedávno vydaný sborník „Léta vzpoury: před, během a po '68“, vydaný nakladatelstvím Edizioni Punto Rosso v rubrice L'Altrastoria. Název této rubriky je příznačný: tato rubrika „jiné“ či „odlišné“ historie byla založena s cílem čelit „stále tíživějšímu konformismu“ (s. 4) úzce spjatému s tendencí potlačovat či demonizovat politické a sociální konflikty, jež charakterizovaly vývoj italské společnosti po 2. světové válce, zejména pak ve zmíněných dvou desetiletích (od počátku šedesátých do počátku osmdesátých let). V případě tohoto sborníku se ovšem nejedná o exemplární příklad nějaké militantní zpolitizované historiografie. Autoři sborníku usilovali, podle vlastního vyjádření (srv. text na obálce knihy), o zpracování úvodu do „kritického studia“ fenoménu protestních hnutí šedesátých a sedmdesátých let, úvodu pokud možno nezátíženého ideologickými a stranickými předsudky. Je třeba říci, že tento cíl se jim podařilo do značné míry splnit. Jednotlivé příspěvky jsou napsány relativně klidným tónem, s potlačením ostře polemických momentů. Nesporný klad představuje snaha pořadatele sborníku (Fabrizia Billiho) a devíti dalších autorů o zachycení komplexního fenoménu „osmašedesátého“ v historických souvislostech – odtud vyplynul i důraz na popis a vysvětlení vývoje protestních hnutí v období „před“ a „po“ klíčové fázi masové mobilizace v letech 1968–1969. Jako poněkud překvapivá se jeví skutečnost, že sborník nemá společný úvod ani závěr; historický úvod ovšem svým způsobem nahrazuje roz-

sáhlá chronologie (*Cronologia 1960–1980: la stagione della rivolta*) zpracovaná F. Billim, zabírající celou třetinu knihy. V následujících státech se nejprve Diego Giachetti zabývá dějinami stranicko-politických formací italské Nové levice (*I partiti della nuova sinistra: origini, sviluppo, epilogo*), Sergio Dalmasso pak dějinami politických stran institucionalizované, „historické levice“ (*La sinistra storica dagli anni sessanta alla sconfitta alla Fiat*), Carmelo Adagio vztahem odborů k industriálním konfliktům a dělnickému protestnímu hnutí (*Sindacati e lotte operaie*), Marica Tolomelli pak problematikou studentských hnutí „osmašedesátého“ a „sedmasedmdesátého“ (*Dal grande progetto rivoluzionario alla negazione intransigente. I movimenti studenteschi del '68 e del '77*). Další skupinu příspěvků uvádí studie věnovaná expanzi italského feministického hnutí, jejíž autorkou je Pina Sardella („*Donna è bello*“). *Il movimento femminista degli anni settanta*). Dario Petrosino se v následující stati zabývá homošexuálním hnutím (*Il movimento omosessuale*) a Carmelo Adagio křesťanským dissentem (*Il mondo cattolico dal '68 agli inizi del pontificato di Wojtyła*). Tento soubor příspěvků uzavírá stručná stať, již napsala Simona Urso, nazvaná „Hnutí občanské společnosti“ (*I movimenti della società civile*), de facto ovšem zaměřená na deskripci pouze třech zájmových hnutí: Demokratického soudnictví (MD), Demokratické psychiatrie (PD) a Demokratického lékařství (MD). Dva závěrečné příspěvky se dotýkají historicky i politicky mimořádně ožehavých témat; jedná se o stati „Politické násilí“ (*La violenza politica*) od Marca Scavina a „Masakr na Piazza Fontana v dějinách Itálie“ (*La strage di piazza Fontana nella storia d'Italia*), jejímž autorem je Andrea Rapini. Marco Scavino obhajuje tezi, že „ozbrojený boj“ praktikovaný italskými teroristickými organizacemi ultralevicové proveniencce představoval moment výrazné diskontinuity (na hranici skutečného zlomu) vzhledem ke zkušenostem italské revoluční

levice (s. 175). Navíc zdůrazňuje, že teroristické skupiny (ani v období své expanze – tedy v letech 1975 až 1977 – ani poté) v žádném případě nereprezentovaly nějakou homogenní entitu, nýbrž že se jednalo o fluidní protirežimní sféru, vnitřně rozrůzněnou a rozštěpenou polemikami, konflikty, defekcemi a přechody z jedné organizace do druhé (s. 179 až 181), jejíž protagonisty spojovalo pouze úsilí o maximální vyhrocení (o specifickou dramatickou bipolarizaci) sociopolitických konfliktů s cílem vyvolat občanskou „třídí“ válku. Ultralevicové teroristické skupiny byly přitom poraženy jak kvůli silící státní represii, tak kvůli neúspěchu politického projektu, který sledovaly (s. 185–187). Andrea Rapini ve svém příspěvku podal velmi zajímavý přehled historiografické reflexe pumového atentátu („masakru“) z 12. prosince 1969 v budově Zemědělské banky na piazza Fontana v Miláně, atentátu, představujícího mimořádně maligní událost s dalekosáhlými důsledky pro charakter, dynamiku a vyústění sociálních konfliktů v Itálii v první polovině sedmdesátých let. Diskutovány jsou v této souvislosti především názory pěti významných historiků (Enzo Santarelli, Nicola Tranfaglia Giovanni De Luna, Marco Revelli, Franco de Felice), zabývajících se soudobými dějinami Itálie (s. 196–201). Nutno dodat, že tento přehled vyznívá jako velmi razantní odsouzení tehdejšího italského křesťansko-demokratického režimu. Z dalších výše zmíněných příspěvků je třeba obzvláště ocenit velmi solidně zpracovanou stať Diega Giachettiho, poskytující ucelený a vyvážený pohled na vývoj italské Nové levice. Ovšem o téměř všech ostatních státech tohoto sborníku (s výjimkou stati „Hnutí občanské společnosti“) lze říci, že představují více či méně přínosné a zajímavé příspěvky k výzkumu italských protestních hnutí, splňující nároky „úvodu“ do této složité problematiky. Je přitom pochopitelné, že roli limitujícího faktoru zde sehrál omezený rozsah jednotlivých stati i celého sborníku (jehož značnou část navíc zaujímá přehled

z italského úhlu pohledu významných událostí z let 1960–1980), jenž ve většině případů nedovoloval rozvinutí obšírné argumentace, přesahující rámec a účel „úvodního pojednání“. Je třeba rovněž dodat, že – narozdíl od většiny italských kolektivních prací podobného zaměření publikovaných v posledních patnácti letech – je sestava autorů sborníku výrazně „generačně smíšená“, dokonce zde mírně převažují badatelé, již nejsou pamětníky, resp. aktivními účastníky „osmašedesátého“: Carmelo Adagio, Fabrizio Billi, Dario Petrosino, Andrea Rapini, Marica Tolomelli, Simona Urso (zatímco „pamětnickou“ složku reprezentují Sergio Dalmasso, Diego Giachetti, Pina Sardella a Marco Scavino). To lze považovat za příznak postupující transformace a svým způsobem i „normalizace“ výzkumu protestních hnutí šedesátých a sedmdesátých let XX. století.

Maximilián Strmiska

Michal Klíma:

KVALITA DEMOKRACIE A VOLEBNÍ INŽENÝRSTVÍ

Radix, Praha 2001, 179 stran

Politolog M. Klíma hned v úvodu recenzované publikace uvádí, že jeho kniha se fakticky skládá z několika relativně samostatných odborných článků a esejí, publikovaných v odborném tisku (především *Politologický časopis*, dále *Politologická revue* a sborníky z konferencí) a také v tisku denním. Kniha je rozdělena do třech částí, přičemž první z nich se orientuje na „kvalitu demokracie v České republice“ a z tohoto hlediska hodnotí především tzv. opoziční smlouvu. Druhá část je zaměřena na „vybrané problémy volebních systémů“ a konečně třetí na „teorii a realitu